

A2M

„Prutsers gieten half lood”

Tin is in. Gemodelleerd althans tot de quasi-antieke siervoorwerpen die het zo uitstekend doen in (bijvoorbeeld) namaak steenvormen, mat afstekend tegen (bijvoorbeeld) bloemetjesbehang. De vraag — niet in het minst van de zijde van de Amerikaanse toerist — Real Dutch Pewter is zo groot, dat de moderne gieterijen met automatische kopieerbanken op volle toeren moeten produceren.

Ook tingieter Hans Klein (59) maakt lange dagen, met als verschil dat hij in zijn werkruimte alles met de hand doet. Smelten, gieten, draaien, slijpen, solderen en tinten. Hij wordt terzijde gestaan door een 63-jarige vakgenoot. Gezamenlijk komt het ambachtelijke duo tot een jaarproductie van circa vijfduizend stuks sier- en (in mindere mate) gebruiksvoorwerpen van uiteenlopende afmetingen.

Hans Klein zegt door de crisis van de jaren dertig in de tin te zijn terechtgekomen. Van huis uit instrumentmaker kon hij alleen een andersoortig baantje krijgen bij een toenmalige grote tingieterij in Den Haag, Meeuws. Zijn nieuwe opleiding in de praktijk verdrong geleidelijk zijn specialistische scholing. Met een handvol anderen behoort hij thans tot het uitstervende gilde van de zelfstandige handgieters. Het kunstnijverheidsatelier, zoals een bordje in een smal Haags straatje de werkruimte bescheiden aanduidt, maakt achter de grote dubbele deur een uiterst chaotische indruk. Achtelooz onder een tafeltje ligt de ruwe grondstof, tinnen broden met een gewicht van dik dertig kilo en afkomstig van Banka, een aardrijkskundige naam uit een lang geleden er in gestampt eilandengedrukt.

De blokken, waarvan de prijs de laatste maanden met veertig procent omhoog sprong, ondergaan eerst een verblijf in de smeltkroes, waar de hitte oploopt tot driehonderd graden Celsius. Een aangesloten pyrometer houdt de temperatuur constant. Toege-

voegd worden lood (vijf percent) en antimonium (een percent) om het mengsel beter te kunnen laten harden. Zuiver tin is te zacht om te draaien.

Hans Klein: „Maar er zijn wel prutsers, die half lood gieten, want er zijn geen wettelijke bepalingen.”

Grotere voorwerpen (kraantjeskannen) worden vijftig graden heter gegoten, omdat de vloeibare tin een langere weg moet afleggen en snel begint af te koelen bij het instromen. De vormen zijn van brons en door Hans zelf vervaardigd. Ze kunnen een leven lang mee en in de vele jaren dat hij giet, hoefde geen enkele vorm ooit te worden gewijzigd. Grillig is de smaak van de kopers niet.

Hans Klein: „Er blijft een hang naar dingen die oud lijken.” Snotneusjes, eikelkannen en Rembrandtkannen zijn door de jaren heen bestsellers gebleven. Een andere evergreen is de forsere kraantjeskan. Soldaatjes komen niet op het repertoire voor.

Na de afkoelingsperiode worden de afzonderlijk gegoten delen aan elkaar gesmolten en daarna gedraaid, dat wil zeggen dat de naden worden weggeslepen op de draaibank. De overbenging van de motor naar de bank geschiedt met een ouderwetse brede leren riem. Het eigenlijke slijpen gebeurt met een simpele beitel. Door die tegen het rondtollende voorwerp aan te drukken krijgt het ruwe oppervlak een hoogglanzend uiterlijk.

Voorlaatste bewerking na deze facelift is het aanbrengen van de losse onderdelen. Oren plus deksels, pootjes en tuften worden vastgesoldeerd, evenals de handvaten die op de hand worden gebogen. Ondanks de verharders blijft tin een relatief zachte materie. Hans Klein: „Je moet een aankoop ook nooit zo in je fietstas gooien.”

Om sommige voorwerpen een nog antieker uiterlijk te geven wordt soms gegoten in Brusselse aarde of in vormen van zand. Hans Klein: „Dat doen ze

voornamelijk in België, wij noemen dat kitsch.”

De laatste fase, volgens een procédé waarover hij uit concurrentie-overwegingen niets wil loslaten, is het aanbrengen van de donkere tint. Tin ziet er onbehandeld uit als zilver, maar blijft frivool glimmend tot in lengte van dagen een maagdelijke winkeldochter, zo heeft de praktijk geleerd. Evenals de buitenzijde van een Edammertje aanpassing behoeft, moet tin donker worden gekleurd.

Hans Klein: „Ze vragen anders, is dat wel tin?”

Via een behandeling waaraan zuren en boenwas te pas komen, krijgt het produkt uiteindelijk zijn mat-donkere aanzicht.

Op een grote tafel langs de wand staat het door de feestdagen behoorlijk uitgedunde assortiment. Op veel onderkanten prijkt een engelfiguurtje, naast de initialen van de maker.

Hans Klein: „Dat vinden de mensen prachtig. Die hebben allemaal wel eens iets gelezen over engeltjestin.”

Dissonant op de kraantjeskan is het kraantje, dat van koper is.

Hans Klein: „Een tinnen kraantje draai je binnen een week tot moes.”

Wie op werkdagen rond wil kijken in het kunstnijverheidsatelier is welkom, zij het na telefonische afspraak (070—63 62 10). Wie het rapport van de Club van Rome heeft gelezen, weet dat lichte haast geboden is. Bij een verbruik dat exponentieel toeneemt met de jaarlijkse groeivoet (zo staat het er) gaat de huidige wereldvoorraad tin nog maar vijftien jaar mee. Dan is deze grondstof voorgoed uitgeput. We zullen dan nog een paar jaar kunnen terugvallen op (bijvoorbeeld) koperen eikelkannen. En daarna zien we wel weer.

AD DE BOER